

Mitt i naturen 17-18.9.2009

6. SKOGSHÖNSEN OCH SKOGSBRUKET

Bjarne Andersson

Skogen är inte statisk. Trädbestånden genomgår en utvecklig hela tiden även om man inte gör några ingrepp. Avverkningarna i ekonomiskogarna drar förbi med 10 – 12 års intervaller och påverkar livsmiljöerna. Skogshönsen anpassar sig till dessa förändringar i regel ganska bra genom att ta närliggande biotoper i bruk. Byte av miljö betyder att denna till en början är ny och obekant varvid risken för predation är större än vanligt. Skogshönsen lever under ständig press. Väderleken, predatorerna och människans verksamhet gör livet hårt. Skogsägarna och de som jobbar i skogen kan oftast genom enkla åtgärder befrämja situationen för skogshönsen.

Plantskogsskötsel.

Vid plantskogsröjning / plantgallring i tallbestånd kan grupper av smågranar (3 – 5 st.) lämnas här och där som skydd mot duvhöken. Enbuskarna lämnas i stort sett alla kvar. De utgör skydd och bären ätes av fåglar (bl.a. orren). Vid röjning i blandbestånd på bördig mark lämnas gärna al och björk (50 – 100 stammar / ha) för att utvecklas till vinter livsmiljö för järpen. Stor del av lövträden hänger med ännu efter första gallring. I fuktiga partier kan björkgrupper lämnas för att bli framtida vinterbetningsplatser för orrarna. Beslutet om "orrbjörkarna" bör tas redan i röjningsskedet om vi i framtiden ska ha dessa. Vid röjningen avgörs ju också vilka träd som ska finnas i det framtida beståndet, tall, gran, björk, al, asp, sälg, rönn.....

Gallring.

Första gallring av bestånden är positivt för viltet. Trädkronorna utvecklas och då det gäller björk och al betyder det mera knoppar och hängen för järpen som vinterföda för järpen. Gallringen befrämjar också utvecklingen av blåbärsriset som levt på sparlåga sedan förnyelseskedet. I täta oskötta bestånd har blåbärsriset det svårt. En gallring i ett 25 – 30 – årigt bestånd ger ett uppsving blåbärsriset är en viktig växt för skogshönsen. Riset och bladen ger skydd åt kycklingarna. De första levnadsveckorna behöver kycklingarna protein och det hittar de i form av mätarlarver under bladen på blåbärsriset. Vuxna fåglar äter bären och kvistar vilka innehåller C – vitamin.

Första gallring är även viktig som förberedelse för tjäderspelet. Skulle något hända med spelplatsen kan ett gallrat bestånd intill eller i närheten bli räddningen. Det finns många exempel på tjäderspel i förstagallringsbestånd. Tjädern har vanligen förknippats med "gammal skog" vilket är skog som är äldre än 60 år. I praktiken betyder det att träden har sådana grenar som bär en tjäder som väger 4 – 5 kg och även yngre träd som fyller detta krav duger. Under tjäderspelet är dock fåglarna på marken och avgörande är att de omkringliggande bestånden (tårtbitarna) erbjuder den variation som en tjädertupp kräver.

Problemet som uppstår vid gallringar är att hyggesrensningen före avverkningen utförs utan omtanke för viltet. Visst är det lätt för arbetsledningen att kommendera "allt bort" men det är slöseri med tid och pengar att röja i onödan. Partier där inget ska avverkas, omkring träd som ska bli kvar är det ingen idé att röja. Detta förstår också den yrkeskunniga maskinföraren. En skog helt utan

undervegetation är en öken för viltet. Vid försök i Sverige har man konstaterat 3 – 6 gånger mera vuxna skogshöns / km² i bestånd med undervegetation än i helt röjda bestånd.

FINLANDS SVENSKA SCOUTER r.f.

NATUR MILJÖ

Mitt i naturen 17-18.9.2009

Förnyelseavverkningar.

Vid förnyelseavverkningar kan björkgrupper (2 – 3 björkar) lämnas som orrens vinterbetningsplatser. Dessa är också ur landskapsynpunkt uppskattade inslag och de medverkar även till fylla certifieringens krav på "evighetsträd", 5 – 10 stycken / ha. Grupperna bör vara öppna belägna, helst 50 – 60 meter från närmaste bestånd av utvecklingsklass 3 och 4 (grövre gallringsbestånd eller förnyelsemoget bestånd). Detta för att orrarna hinner reagera på ex. duvhökens angrepp. En stor gran inne i björkgruppen gör att platsen är oduglig för orrarna då duvhöken har möjlighet till "passplats" i granen. Bl.a. gränsområdet mellan odlingsmark och plantskog, sjö / öppen mosse och plantskog är bra platser för orrbjörkar och stör inte skogsbruket. Några gamla aspar bör också sparas eftersom de förutom naturvärden också är viktiga för tjädern. I dessa betar tjädern löv några veckor under hösten då den övergår till vinterfödan som är tallbarr.

Betningstallar.

Tjäders betningstallar hittar vi oftast på bergbunden mark samt i kanterna av myrar och mossar. Tallarna upptäcks på lång väg genom att de är kraftigt utglesade i kronan och under vårvintern och våren hittar man tjäderns spillningshögar under dessa. Gemensamt är att de finns på svag bonitet och det i allmänhet inte är några svårigheter att spara dessa. Vi hittar också betningstallar i skärm- och fröträdställningar och därmed kan konstateras att naturlig förnyelse är positivt för tjädern. Ny forskning visar att tjädern inte är trogen sina betningstallar utan skiftar ofta. Detta gör att man i skärm- och fröträdställningar inte behöver plågas av dåligt samvete då man friställer plantskogen.

Kycklingsbiotoper.

De första veckorna är livet i blåbärsriset avgörande. Naturligtvis spelar också väderleken en stor roll. Vid varmt och torrt väder kan kycklingarna använda mera tid till att söka mätarlarver och mindre tid att värma sig under modern. Vid regnig och kall väderlek är situationen den motsatta. Är dessutom täcket av blåbärsris gles och osammanhängande måste kycklingarna vandra långa sträckor för att få i sig tillräckligt med näring. Risken för predation ökar också med längre vandringar. Grövre gallringsbestånd och förnyelsemogna bestånd på bördiga momarker har vanligen rikligt med blåbärsris. Kantzonen till små kärrdrag är även ypperlig som kycklingsmiljö, fuktighet, lämpligt avskydd samt blåbärsris. Gransumpskogen i miniatyr får duga då de stora områdena försvunnit. Självklart att dessa områden inte får vara isolerade företeelser utan ha förbindelse med "storskogen". Dessa kantzoner kan gärna lämnas med motiveringen " om man inte kan äta sig mätt kan man inte heller slicka sig mätt".

Tjäders spelplats.

Tjäders spelplats bör bevaras så långt det är möjligt och inga onödiga huggningar utföras. Ibland kan dock en gallring vara till fördel i synnerhet om den börjar bli för tät. Man kan göra en försiktig gallring på hela området eller så hugger man i etapper mellan vartannat körstråk så att förändringen inte blir så stor. Efter några år så hugges det resterande området. Närliggande bestånd bör gallras och skötas så att spelplatsen kan utvidgas i framtiden eller bli alternativ om något händer den nuvarande spelplatsen. Avverkning på spelplatsen är ett "fackmannajobb" och kräver god kunskap om man vill nå resultat. Klart är att all störande verksamhet vid tiden före och under tjäderspelet (februari – maj) är uteslutet. Böcker och broschyrer finns att tillgå om man måste göra ingrepp på eller i närheten av en spelplats.

Mitt i naturen 17-18.9.2009

Slutdiskussion.

Tjäder och järpe har mycket speciella krav på sin livsmiljö. Så länge vi har dessa i våra skogar har vi lyckats med mångfalden. Man kan också säga att tjäder och järpe är paraplyarter dvs. många andra arter lever i samma livsmiljöer och drar därför nytta av goda tjäder- och järpbiotoper. Den vuxna orrens krav på livsmiljö går bättre ihop med skogsbrukets metoder än vad som är fallet med tjäder och orre. Då det gäller kycklingsbiotoperna är kraven dock lika höga.

Uppgifter om viltets livsmiljöer bör ingå i skogsbruksplanen. På detta sätt skulle alla aktörer ha kännedom om situationen då ingrepp planeras och verkställs då varje figur av värde har en viltvårdsanteckning.

Numera är det möjligt för intresserade att få detta tillägg men för att på bred front nå resultat borde viltvårdsuppgifterna i planen vara en rutinfråga.